

enim et tunc, etc.; nam per ea manifeste æquiparantur quoad hoc excommunicatio major, quæ incurritur propter communicationem in crimine, et minor, quæ ob communicationem, scilicet, quod utraque est a jure. Atque hinc fit, ut, sicut Episcopus, qui aliquem excommunicavit, communicando cum illo in actionibus vulgaribus, in minorem excommunicationem incidit, ita, si cum eodem communicet in crimine, incidet in majorem; est enim eadem utrobique ratio, quia utraque pœna ipso jure imposita est, cui omnis excommunicator est subjectus, præter Summum Pontificem; quod tamen non procederet, si hæc excommunicatio esset ab homine, quia nemo potest seipsum excommunicare.

8. *Quis possit ab hac excommunicatione absolvere.* — Tandem addendum est, hujusmodi censuram esse reservatam ei, qui illum excommunicavit, cum quo in crimine participatur. Ita cavetur in dicto c. Nuper. Quod factum esse videtur quasi in satisfactionem ejus, quia sic participans cum excommunicato excommunicationem maxime offendere videtur. Quapropter si excommunicatio principalis erat a jure, et non reservata, excommunicatio participantis in eodem ordine manebit, et a quocumque Ordinario tolli poterit; si autem prior sit reservata, altera etiam eidem reservata erit; si vero prior excommunicatio sit ab homine, sicut hæc non tollitur nisi ab eo, qui eam tulit, ita neque altera. Nunquam tamen excluditur superior, juxta tradita supra de censuris in communi, et adnotatur in dicto cap. Nuper. Unde in eo casu si contingat, excommunicatum participare in crimine cum excommunicato a se, a superiori tantum absolvi poterit, cum non possit ipse absolvere seipsum; quamvis probabile sit, posse alteri suamet potestatem committere, et ita ab alio per jurisdictionem a se delegatam absolvi, sicut absolvitur Pontifex a peccatis; de quo alias. Advertit autem Navarrus in dicto numero 112, hunc participantem in crimine cum excommunicato, non semel tantum, sed toties hanc censuram incurrere, quoties cum illo in crimine participat, quia toties agit contra canonem. Unde fit, ut tunc pluribus absolutionibus indigeat, vel una quæ in plures censuras feratur, juxta superius dicta de censuris in communi.

De communicatione in divinis cum excommunicato.

9. Circa secundum punctum de participatione in sacris seu divinis, nihil fere addendum superest; nam in superioribus satis declaravimus duos illos effectus, quos excommunicatio habet circa hanc communicationem, scilicet prohibitionem et pœnam. Et de priori ostendimus esse adeo gravem, ut ex genere suo obliget sub mortali, quanquam ex levitate materiæ possit esse veniale, et interdum possit habere justam excusationem ignorantiae vel necessitatis, ut ibi satis explicuimus. De secundo vero effectu diximus, generatim loquendo, nullam pœnam vel censuram novam hinc resultare, præter excommunicationem minorem, quæ pro qualibet communicatione cum excommunicato incurritur. Dico autem generatim, nam clerici exercentes divina vel ad illa admittentes excommunicatos, interdum fiunt irregulares, interdum suspenduntur, aliquando concurrentibus multis conditionibus majorem excommunicationem incurrunt Papæ reservatam, juxta c. Significavit, de Sentent. excom. Quæ omnia cum in superioribus late tractata sint, hic repetere non est necesse. Sicut etiam posset hic addi limitatio de excommunicatione majori iis imposita, qui excommunicatum Ecclesiasticæ tradunt sepulturæ; nam illa etiam est quædam communicatio in sacris; tamen illam etiam fuisse explicuimus supra, de illa communicatione disserentes.

De communicatione vulgari cum excommunicato.

10. Circa tertium punctum de quavis alia externa et vulgari communicatione, satis etiam ex superioribus constant duo illa, quæ hic proposuimus, scilicet obligatio et pœna; nam obligationem ostendimus ex variis juri-bus, quæ de hac re loquuntur, eamque ita gravem esse declaravimus, ut in illa etiam materia sæpe obliget sub mortali, quamvis in singulis actionibus humanæ et politicæ communicationis, regulariter loquendo, et secluso contemptu solum obliget sub veniali. De pœna vero certum est ibi non intervenire aliam censuram, præter excommunicationem minorem, loquendo de censura ipso jure lata; nam ab homine interdum extenditur excommunicatio major ad communicantes cum excommunicato, in hoc genere communicationis;

illa vero ferri non potest per sententiam generalem, sed per specialem in determinatam personam, trinaque monitione præmissa, et aliter lata hujusmodi excommunicatio nulla existit, juxta cap. Statuimus, de Sentent. excomm., in 6. Et hactenus de effectibus excommunicationis.

DISPUTATIO XVIII.

DE CAUSIS MAJORIS EXCOMMUNICATIONIS.

Materia hæc in superiori tractatu de Censuris in communi copiose disputata est, et fere omnia quæ diximus, maxime in excommunicatione locum habent; ideoque solum necesse est brevissime colligere, quæ ad hanc censuram pertinent, et si quid speciale superest, illud addere. Et ob eandem rationem, quamvis de singulis causis proprias disputationes supra instituerimus, in præsentia hac unica omnes comprehendemus.

SECTIO I.

Quis possit excommunicationis censuram ferre.

1. *Causa efficiens excommunicationis duplex.* — In ferente excommunicationem potestas jurisdictionis Ecclesiasticæ contentiosi fori necessaria. — Diximus in superioribus, duplicem esse excommunicationem, a jure, scilicet, et ab homine; quæ divisio ab efficientibus causis sumpta est; duplex ergo est causa efficiens excommunicationis, scilicet, jus, et homo, vel certe quia hoc jus non est divinum, sed humanum tantum Ecclesiasticum, ideo simpliciter dici potest homo Ecclesiasticus, seu potestatem habens Ecclesiasticam, causa efficiens hujus censuræ. Duobus tamen modis, scilicet vel ferendo jus, vel ferendo sententiam, vel in generali, vel in speciali hanc pœnam continentem. Unde fit, potestatem Ecclesiasticam proxime, ac per se necessariam ad excommunicationem ferendam, esse potestatem jurisdictionis Ecclesiastici fori contentiosi. Nam hæc est proximum ac per se principium jus dicendi sive per leges, sive per sententiam, quamvis non æqualis ad utrumque modum, sed altior et major jurisdictio ad leges condendas, et consequenter ad excommunicationem a jure ferendam, quam ab homine, necessaria sit. Potestas autem ordinis per se ad hunc actum non requiritur, quamvis juxta rationabilem

Ecclesiæ consuetudinem institutioni Christi et rerum naturis consentaneam, nunquam illa jurisdictio sine aliquo Ordinis fundamento vel initio concedatur. Quæ omnia in superioribus tractata et explicata sunt, et in eis conveniunt Theologi in quarto, distinctione decima octava, et Canonistæ in cap. Cum ab Ecclesiarum, de Officio ordinar., et cap. Transmissam, de Elect., cum similibus; Navarrus referens alios, in cap. Cum contingat, de Rescript., in 2 caus. nullit., num. 27.

2. Circa jus, quatenus est causa hujus censuræ, solum occurbat hic addendum, quæ sint illa specialia jura, in quibus talis censura ipso facto contrahenda fertur; nam cætera, quæ de hac causa in communi sumpta, et de verbis necessariis ad hunc effectum, desiderari possunt, in disputatione 3, sectione 2, dicta sunt. Verumtamen ne hanc causarum excommunicationis tractationem et cognitionem obscuram et prolixam reddamus, commodius erit post consummatam doctrinam de excommunicatione majori, omnes excommunicationes jure ipso latas recensere, easque breviter explicare.

De excommunicatione ab homine.

3. *Num parochi possint excommunicare.* — De clandestina desponsatione. — Resolutio. — Circa excommunicationem ab homine, præter ea, quæ diximus de censura in communi, quæ hic applicanda sunt, duo tantum addenda occurrunt: primum est, an parochi habeant aliquando potestatem excommunicandi saltem pro aliquibus delictis; nam quidam Doctores hoc eis tribuere videntur, ut patet ex D. Thoma, in 4, dist. 18, quæst. 2, art. 2, quæst. 4, quam refert et sequitur Sylvester, *Excommunicatio*, 1, num. 5, ubi ait, ex officio tantum Episcopos hoc posse, tamen in furto, et rapina, et similibus casibus a jure concessis, etiam parochos habere hanc potestatem quasi delegatam, et ex commissione. Addit præterea Sylvester ex Hostiensi, etiam in notoriis, quæ non indigent inquisitione ulla, posse parochos excommunicare. Imo Glossa, in cap. 29, quæst. 1, et in § His, post cap. Miramur, vers. *Cum ergo*, 24, quæst. 1, dicit, quemlibet sacerdotem posse excommunicare. Sed hoc improbable est, et illud etiam de parochis est mihi incertum, quia non invenio ordinarium jus vel scriptum privilegium, in quo fundatum sit. Nam cap. Cum inhibito, § Sane, quod citari solet, nihil

probat, quia ibi solum habetur, ad parochi munus pertinere, prohibere clandestina matrimonia; quod autem id possit sub hac censura prohibere, ibi non dicitur. Quapropter generaliter statuendum est parochos non posse excommunicare, sed tantum Episcopos jure quasi proprio. Quæ est communis sententia cum Glossa in cap. Nemo, 2, quæst. 4; tenet Abbas, in cap. Si Sacerdos, 2, de Offic. ordinari., num. 10, et cap. Si quis contra clericum, num. 51, et c. Cum contingat, num. 3, de Foro competent.; Navarrus, in cap. Cum contingat, de Rescript.; Soto, in 4, dist. 22, quæst. 2, art. 1. Quod tamen extendendum est ad eos, qui jurisdictionem Episcopalem participant ex speciali institutione, aut privilegio, vel etiam consuetudine. Quo solo titulo poterunt excipi aliqui parochi, si alicubi sit consuetudo, ut in aliquibus casibus possint excommunicare, ut notavit Abbas, in cap. 3, de Offic. ordinarii, num. 10; nam consuetudo interdum dat jurisdictionem, ut in superioribus tractatum est. Illa vero seclusa, parochi non habent jurisdictionem in foro contentioso, neque in causa aliqua iudicium ferre possunt; ergo nec sententiam excommunicationis.

4. *An Episcopus ferre possit sententiam excommunicationis, quæ habeat completum effectum.* — *Prior dubitandi ratio.* — *Posterior dubitandi ratio.* — Aliud punctum tractandum est de Episcopis, quomodo possint sententiam excommunicationis ferre, quæ completum habeat effectum. Et est ratio dubii, tum ex parte excommunicati, tum ex parte aliorum fidelium. Ex priori quidem capite, quia excommunicatus ubique terrarum tenetur abstinere ab omni fidelium communicatione, et a sacramentorum, et aliorum divinorum participatione; Episcopus autem particularis non potest ferre legem, quæ obliget subditos, qui extra suam diœcesim versantur, multoque minus potest ferre legem, quæ obliget subditum, etiamsi domicilium mutet, cum tamen censura semper liget, donec per absolutionem tollatur, quantumvis aliquis domicilium mutet. Nec minor est difficultas ex alio capite, quia excommunicatio obligat fideles omnes ad vitandum ipsum excommunicatum; præceptum autem particularis Episcopi non potest universos fideles obligare. Et confirmatur, nam Episcopus non potest concedere indulgentias subditis alterius Episcopi in ejus diœcesi; ergo nec potest illos obligare ad vitandum excommunicatum a se, extra diœcesim suam.

5. *Prior sententia.* — Propter has difficultates, præsertim propter secundam, Doctores in sententias extreme contrarias abierunt. Prior est, fideles divino jure teneri ad vitandum quemcumque excommunicatum, hoc ipso quod excommunicatus est, qui a fortiori dicent idem de ipso excommunicato; nam major est obligatio excommunicati ad vitandos alios, quam aliorum ad vitandum ipsum. Quam sententiam fundant in verbis illis Matth. 18: *Sit tibi tanquam ethnicus et publicanus*; et in ipsa natura excommunicationis, quæ est præcisio quædam membri a corpore Ecclesiæ; ex qua præcisione ex natura rei sequitur, ut non sit communicatio inter tale membrum, et corpus, seu alia membra corporis, sicut per analogiam ad membrum abscissum a corpore humano facile declarari potest. Quia sententia supposita facile respondent ad difficultates positas, Episcopum, vel quemlibet alium iudicem particularem imponere censuram excommunicationis, qua imposita, jure ipso divino resultant omnes obligationes prædictæ; et ideo optime fieri posse, ut talis obligatio extra territorium, et ultra subditos ferentis excommunicationem extendatur.

6. *Rejicitur.* — Hæc vero sententia aut falsa est, aut ad rem præsentem explicandam nihil deservit. Declaratur, nam vel intelligit jus ipsum divinum immediate obligare ad vitandum excommunicatum. Et hoc est falsum, ut in principio hujus materiæ, et de censuris in communi ostensum est, et ex dictis de effectibus excommunicationis est manifestum; nam vidimus Ecclesiam minuere, et ampliari hanc prohibitionem, et personas aliquas ab illa eximere, quæ omnia ostendunt eam immediate manare ab Ecclesiastico præcepto. Si vero intelligatur solum mediate et remote oriri ex divino jure illam obligationem, sic verum quidem assumitur; tamen id nihil deservit ad expediendas difficultates positas. Probat, quia illa radicalis seu mediata obligatio juris divini supponit Ecclesiasticum præceptum; nam in hoc consistit, quod ipsum jus divinum dictat parendum esse Ecclesiæ, et abstinendum esse ab iis, a quibus ipsa præcipit abstinere; hunc enim sensum habent verba illa Christi: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus et publicanus*. Et hoc modo dici potest excommunicatio obligare ex natura sua, quia natura ejus nihil aliud est, quam quædam moralis prohibitio, seu prohibitionum collectio; ergo

illa juris divini obligatio remota supponit Ecclesiasticum præceptum validum, et cum jurisdictione latum; ergo supponit id, quod inquirimus, neque explicat difficultatem tactam, quo modo scilicet præceptum privati Episcopi tale sit, ut obliget omnes fideles ad parendum illi.

7. *Posterior sententia.* — *Scotus improbat.* — Alii ergo dixerunt, Episcopos particulares non posse jure suo, et quasi potestate ordinaria excommunicationem ferre, quæ obliget omnes fideles ad vitandum excommunicatum, sed solum suos subditos; nunc autem id facere Episcopos ex commissione, et tanquam delegatos Summi Pontificis; ita sentit Scotus, in 4, dist. 19, quæst. 1, art. 5. Verumtamen hæc sententia non est consentanea sacris canonibus; sunt enim multi in quibus docetur, excommunicationem ferre eo modo, quo nunc in Ecclesia fertur, ad munus Episcopi jure et officio ordinario pertinere, ut patet ex cap. Cum ab Ecclesiarum, de Offic. ordinari., et cap. Transmissam, de Elect., et cap. Corripiantur, 24, q. 2, et in multis, aliis 11, quæst. 3. Et ratione probatur, quia Episcopi jure divino sunt principes et pastores perfecti in suo ordine suarum Ecclesiarum; ergo ex vi sui muneris requirunt potestatem ligandi, ac solvendi, tum directivam, tum etiam coercivam spirituales, quantum necesse est ad conveniens Ecclesiæ suæ regimen; hujusmodi autem est potestas hæc excommunicandi, ut supra vidimus, et fundavimus in verbis Christi, Matth. 18. Et ibi etiam declaravimus, quomodo hæc potestas ex vi sui muneris jure divino debeat Episcopis, quamvis immediate per hominem, id est, per Summum Pontificem concedatur.

8. *Germana dubii decisio.* — Vera ergo responsio est facilis, si advertamus aliud esse agere de auctore excommunicationis quoad institutionem ejus, aliud de effectione, seu impositione ipsius excommunicationis in tali persona, seu subjecto. Si loquamur priori modo, clarum est, nullum Episcopum sua privata et particulari jurisdictione potuisse tale genus censuræ instituere, quæ ita obliget, sicut nunc obligat excommunicatio, ut difficultas tacta sufficienter probat. Unde qui in contrario sensu dicunt, Episcopos, stando in solo jure divino, et nulla interveniente Ecclesiæ institutione, posse eodem modo excommunicare, quo nunc excommunicant, et obligant, mihi sine probabilitate loqui videntur,

quia hoc genus pœnæ et censuræ, eo modo, quo nunc est in usu, non est sine Ecclesiæ institutione, ut in superioribus late ostensum est. Neque ex jurisdictione Episcoporum, neque ex aliquo principio juris divini colligi potest, quod sit talis potestas in aliquo particulari Episcopo. Nam quod Christus Dominus dixit, Matth., 18: *Dic Ecclesiæ, et si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus et publicanus*, intelligendum est secundum modum ab Ecclesia præscribendum, ut supra declaratum est; et hoc satis est ad conveniens Ecclesiæ regimen, et ad contumaces corrigendos. Et declaratur exemplo; nam licet Episcopus aliquis nunc vellet statutum, aut sententiam generalem ferre sub censura excommunicationis, quæ obligaret alios ad vitandum excommunicatum ante denunciationem, non posset id facere, cum tamen ante Concilium Constantiense id posset. Cujus ratio non est alia, nisi quia Ecclesia prius statuerat talem modum censuræ, nunc autem limitavit, et ex parte mutavit institutionem; ergo signum est non esse datum Episcopis jure divino, ut possint ferre censuram, prout voverint, nec ut obligent homines nisi juxta modum et institutionem censuræ ab Ecclesia factam. At loquendo de effectione censuræ jam ab Ecclesia institutæ, sic potest Episcopus talem censuram imponere, quæ obliget omnes juxta naturam, seu institutionem talis censuræ. Quod clarius constabit respondendo ad singulas partes difficultatis propositæ.

9. *Satisfit priori rationi dubitandi.* — Circa priorem ergo partem agere possumus de subdito Episcopi extra territorium existente, vel antequam illum per censuram liget, aut postquam jam ligatus est. Prior consideratio ad rem præsentem non spectat, sed de illa videri possunt superius tractata de censuris in communi, ubi disputavimus, an per statutum generale possit Episcopus excommunicare subditum extra territorium suum contra statutum delinquentem, et an idem sit de sententia generali, item de speciali propter delictum extra territorium commissum, vel intra territorium, si post delictum extra vegetur; nam quæ ibi diximus, eodem modo procedunt de excommunicatione. Postquam vero excommunicatio imposita est, parum refert, an subditus extra territorium vegetur, neque, quia quocumque tendat, secum excommunicationem defert, quia illi quasi inest. Et ideo dicunt Juristæ, quod excommunicatio sequitur excommunicatum, ut lepra lepro-

sum. Quo fit, ut quantum ad ipsum spectat, quocumque tendat, eosdem excommunicationis effectus patiat; nam hæc est vis et efficacia, quam excommunicatio ex vi suæ institutionis habet. Unde ut omittamus quæstionem illam, an præceptum proprii Episcopi obliget subditum, quando extra territorium ejus versatur, de qua re nonnihil diximus supra, in præsentem non est dubium, quin per censuram hoc modo obliget, propter rationem factam. Et ob eandem non liberabitur ab eodem onere, etiamsi mutet domicilium, quia per hoc solum non liberatur a censura, et quia quantum ad illam particularem causam, propter inchoatum in ea iudicium, factus est speciali modo subjectus excommunicanti, ut supra etiam tetigimus.

40. *Posterior dubitandi ratio diluitur.* — Simili modo expedienda est altera pars difficultatis, ut recte notavit Soto, in 4, dist. 22, quæst. 2, art. 4. Cum enim excommunicatio duret, ubicumque excommunicatus versetur, ubique habet suos effectus natura sua institutioni consentaneos, inter quos unus est, ut omnes fideles obliget ad vitandum excommunicatum tanquam alienum, et ab Ecclesia præcisum. Hæc autem excommunicationis institutio ex Ecclesiæ traditione, et decretis manifesta est, ut patet ex multis canonibus Apostolorum, et ex Concilio Nicæano, can. 5; et ex cap. Si quis a proprio, et cap. Curæ sit, et cap. Sicut Apostoli, cum aliis, 11, quæst. 3, et in cap. 4 de Raptorib., et cap. 2, § 1, de Privileg., cum similibus. Quibus locis id notant Doctores, et videri etiam potest Covarruvias, in cap. Alma, 4 part., § 3 num. 2. Cætera de hac causa, circa censuram in communi dicta sunt.

SECTIO II.

Quis possit excommunicari.

1. Explicata causa efficienti, nunc explicanda est quasi subjectiva, quæ cum illa habet correlationem, seu respectum inferioris, seu subjecti ad superiorem. De qua re multa diximus disputatione 5, de censuris in communi, quæ in excommunicatione locum habent. Itaque ex ibi dictis constat, subjectum capax excommunicationis esse hominem viatorem et viventem hac vita mortali, adultum et baptizatum, et qui in terris superiorem habeat, seu alteri subjectus sit; quæ omnes conditiones ibi sunt declaratæ, et consequenter expositum est, quomodo ex-

communicatio, vel absolutio ejus ferri possit in defunctum. Item quo modo feratur in personam certam, possitque in eandem multoties ferri, seu multiplicari. Ac denique quis censendus sit subditus, vel subjectus sufficienter ad incurrandam censuram, præsertim generatim latam. Hic ergo duo tantum supersunt advertenda, quæ sunt excommunicationis propria.

2. *Excommunicatio ferri non potest in communitatem.* — *Dupliciter ferri potest censura in communitatem.* — Primum est, excommunicationem ferri non posse in communitatem; ideoque eum, qui excommunicatur, semper esse debere personam aliquam singularem. Ita statuitur in cap. Romana, § In universitatem, de Sentent. excomm., in 6. Cujus constitutionis rationem merito aliquis inquireret; nam universitas ut sic, id est collegium, seu Capitulum, graviter delinquere potest; ergo et puniri, vel per disciplinam Ecclesiasticam corrigi, ideoque aliæ censure in communitatem feruntur; ergo etiam per excommunicationem corrigi potest. Hanc rem late tractat Covarruvias, lib. 2 Variar., c. 8, num. 9; Navarrus., cap. 27, num. 16. Ut tamen breviter rationem explicem, adverte duobus modis posse censuram aliquam in communitatem ferri. Primo in solam communitatem, ut communitas est, id est, quatenus est unum corpus politicum, ita ut non descendat ad singulas personas secundum se, sed solum illas comprehendat, quatenus unum corpus constituunt, quo modo ferri solet suspensio in communitatem. Alio modo potest ferri censura in communitatem ratione singularum personarum, ita tamen ut non feratur censura in personas certas seu determinatas, sed communiter, seu confuse in omnes homines hujus civitatis, vel regni, quo modo ferri solet interdictum in communitatem, ut infra videbimus. Utrique ergo modo prohibitum est collegium aut Capitulum excommunicare; nam dictum cap. Romana, simpliciter id prohibet; ergo prohibet, quocumque modo fiat. Et ita intelligitur ab omnibus; et merito, tum quia absoluta legis verba non sunt limitanda, nisi necessitas urgeat, vel ex alio jure, vel ex evidente ratione; tum etiam quia illa lex quoad illam partem favorabilis est, et ideo amplianda; tum denique quia in fine illius textus subditur: *Sed in illos duntaxat de collegio et universitate, etc.*, quæ dictio exclusiva omnem alium modum interdicat.

3. *Ratione suadet assertio.* — Ratio autem pro priori parte reddi potest, quia bona, quibus principaliter privat excommunicatio, personalia sunt, seu ad singulas personas pertinentia, quia sunt spiritualia, et similiter communicatio, et actus, quos interdicat excommunicato, personales sunt, regulariter loquendo. Alioqui enim sunt actus jurisdictionis, quos tollit etiam excommunicatio, eosque potest interdum communitas exercere; tamen hi sufficienter prohibentur per suspensionem, nec propter illos solos est necessaria excommunicatio. Propter hanc ergo causam non fertur excommunicatio in communitatem priori modo consideratam. Et hoc est, quod ex sententia Doctorum juris Pontificii refert Covarruvias, communitatem, scilicet, non esse unum corpus verum, sed fictum, neque habere unam animam rationalem communem, et ideo non esse capacem excommunicationis; hoc enim est verum de communitate primo modo spectata. Ratio autem posterioris partis, quæ etiam extendi potest ad priorem, et ideo in illo textu generaliter assignatur, est, quia censura, quæ illo modo fertur in communitatem, omnes ejus personas complectitur, etiamsi non deliquerint; hoc autem excommunicationi repugnat: ergo. Major patet tum exemplo interdicti, tum ratione; si enim tantum personas delinquentes comprehenderet, jam non ferretur in communitatem, sed in eos, qui tale delictum commiserunt, quod est ferri in singulas personas, non in communitatem. Minor vero constat ex c. Nemo, cum aliis, 11, quæst. 3. Et hanc rationem tetigit ibi Pontifex, dicens: *Cum nunquam contingeret innocuos hujusmodi sententia irretiri*; pro certo supponens, illud esse magnum absurdum. Quod latius declaravit August., epist. 72, c. Si habes, 24, quæst. 3, et ex dicendis sectione sequenti latius constabit.

4. *Excommunicatio per verba communia lata omnes infra Pontificem comprehendit.* — Secundum notandum est in hac censura excommunicationis speciale esse, ut per eam generaliter latam ligari possint non tantum laici omnes, et clerici inferiores, sed etiam Episcopi, et quilibet Prælati illis superiores infra Summum Pontificem, dummodo auctor canonis et sententiæ illis superior sit, et verba sint adeo universalialia, ut eas comprehendant. Ratio est, quia secundum commune jus omnes hæc personæ sunt capaces hujus censure, ut passim ex jure constat, satisque

ostensum est agendo de censuris in communi; verba autem legis, si generalia sint, omnes subditos comprehendunt, tam quoad obligationem, quam quoad pœnam, si sint capaces ejus, et alio jure, vel privilegio non excipiantur, quia hæc est vis generalium verborum. In præsentem autem nullum est jus, aut privilegium, quo excipiantur Episcopi, aut quicumque alii Prælati a generali lege, vel sententia imponente excommunicationis pœnam; ergo illam incurrent, si transgressores legis existant.

5. *Objectioni occurritur.* — *Replicatio.* — Objici vero potest c. Quia periculosum, de Sent. excom., in 6, ubi conceditur Episcopis, et superioribus Prælati, ne ligentur censura generatim lata, nisi illorum expressa mentio fiat. Respondetur, ibi non esse sermonem de censura in genere, sed speciatim de suspensione, et interdicto, ut ibi Glossa notavit, verbo *Suspensionis*; ac propterea docuit privilegium illud non habere locum in censura excommunicationis, quam Glossam omnes communiter approbant. Sed instare potest aliquis, quia ratio illius textus æque vel magis locum habet in excommunicatione, quam in aliis duabus censuris, scilicet, *quia periculosum est Episcopis propter Pontificale munus incurrere ipso facto suspensionem*; non est enim minus periculosum incurrere ipso facto excommunicationem, imò periculosius hoc dici potest, quia excommunicatio re ipsa includit omnes effectus suspensionis, et plures alios, graviore modo impediens functiones Pontificales. Quapropter quamvis in illo textu non fiat expressa mentio excommunicationis, intelligi possit a fortiori comprehensa sub suspensione, quia omnis excommunicatio suspensio quædam est saltem materialiter, ut sic dicam. Et posset hæc interpretatio juvari, tum quia favorabilis est, et favores sunt ampliandi; tum etiam quia illud est beneficium principis, quod amplissime interpretandum est, ut communiter dicunt juris interpretes, argument. regulæ Decet, de Regul. jur., in 6.

6. Sed licet hæc apparenter dicta sint, recedendum non est a communi sententia, quia verba illius textus satis clara, et præcisa sunt; ergo in proprietate accipienda, juxta consuetudinem juris; non est ergo ibi accipienda suspensio, ut includit excommunicationem, sed prout est censura distincta ab illa. Unde cum Pontifex specialem mentionem faciat suspensionis, et interdicti, non sine causa id fecisse credendum est; alioqui vel

omnes censuras numerasset, vel nullam in speciali, sed generatim censuram; cum ergo duas speciatim recensuit, tertiam excludere voluit. Item jus illud privilegium quoddam continet, quod non plus valet, quam sonat, et cum aliquo modo deroget juri communi, stricte, et juxta prædictam exigentiam verborum interpretandum est. Ratio ergo illius textus non sufficit ad extendendum privilegium, nisi accedat voluntas concedentis illud, quæ hic non intercessit. Vel etiam ratio illa ita est accipienda, ut propter vitandum vel minuendum illud periculum statutum sit, ne Episcopi comprehendantur sub quacumque censura generatim lata; non vero, ut sub nulla includantur. Et ideo potest sufficere ad excipiendum Episcopos quoad duas censuras, etiamsi non excipiantur quoad hanc tertiam. Cur autem in excommunicatione illud privilegium non concedatur, sufficiens ratio est, noluisse Pontificem tam amplum concedere privilegium, et aliqua ex parte in hoc consulisse severitati excommunicationis. Addit etiam Glossa, esse plures canones ferentes sententiam excommunicationis in generali, a quibus non fuit conveniens excipi Episcopos, ut cap. Si quis suadente, et similia.

SECTIO III.

Propter quam causam ferri possit aut debeat excommunicatio.

1. Materia hujus sectionis amplissima est; eam vero fuse tractavimus disp. 4, de Censuris in communi, et quæ ibi diximus, maxima ex parte, et cum majori proprietate et certitudine in hanc censuram conveniunt, quam in alias. Itaque primum omnium pro certo statuendum est, excommunicationem majorem ferri non debere, neque posse, nisi ob culpam mortalem, cum inobedientia Ecclesiæ, et contumacia commissam. In hac enim regula fere omnes Doctores conveniunt; oportet tamen diligenter eam explicare, et nonnullas circa eam occurrentes difficultates in particulari declarare.

2. Secundum jus ordinarium Ecclesiæ excommunicatio ferri non debet, nisi ob culpam mortalem. — Duobus ergo modis de causa ferendi censuram loqui possumus. Primo secundum jus ordinarium ab Ecclesia statutum. Secundo juxta absolutam potestatem a Christo Domino concessam, quæ in Summo Pontifice residet. Priori modo est fere indubitata regula posita; sunt enim multa decreta, in qui-

bus hoc statuitur, quæ referuntur a Gratiano, 44, quæst. 3, ex Concilio Niceno, cap. 5, in cap. Servetur, et ex Concilio Meldensi, in cap. Nemo Episcoporum, et ex Concilio Avernensi, vel potius Vormaciensi, et Aurelian. V, in cap. Nullus, et ex Concilio Agathensi, in cap. Episcopi. Rursus ex Hieronymo, Augustino, Prospero, et aliis multa refert, 24, quæst. 3, cap. Resecandæ, cap. Corripiantur, c. Ecce, cum aliis, quæ ex Anacleto, et Pelagio ibi referuntur. Idemque sumitur ex c. Sacro, de Sent. excommuni., et ex c. Romana, eodem titulo, in 6, et ex Leone Papa, epist. 87; et ex Ambrosio, lib. 2 Officior., cap. 37. Ac denique clarius Tridentinum id statuit, in sess. 25, c. 5 de Reformatione, ubi expendenda sunt illa verba: *Aut levibus ex rebus, et illa, non alias quam ex re non vulgari, causaque diligenter per Episcopum examinata, etc.* Rationem a priori reddemus statim; ab inconvenienti vero est optima, quæ ex dicto Concilio sumitur, quia si excommunicatio ob levem culpam incutiat, magis contemnitur, quam formidatur, et perniciem potius parit, quam salutem.

3. *Nemo inferior Pontifice potest pro minori culpa excommunicationem ferre.* — Atque ex hac regula inferitur, nullum judicem vel Prælatum Ecclesiæ infra Summum Pontificem posse pro culpa, quæ mortalis non sit, vel pro causa, in qua de evitanda mortali culpa non agatur, hanc censuram excommunicationis imponere, vel sub illa obligare. Probat, quia nullus ex his Prælatibus vel judicibus potest præceptum vel sententiam ferre nisi juxta formam et modum per sacros canones institutum; habent enim jurisdictionem suam sacris canonibus ac legibus alligatam; sed sacri canones statuunt, ut hæc censura non feratur nisi pro gravi culpa; ergo non possunt eam ferre.

4. *Imo neque Summus Pontifex. — Suadet Scripturæ testimoniis. — Idem testimoniis Pontificum et Patrum comprobatur.* — Adde ulterius propositam regulam procedere etiam de absoluta potestate data Ecclesiæ a Christo Domino, ita ut nec ipse Summus Pontifex possit pro sola veniali culpa præcise, directe majorem excommunicationem ferre. Quod primo colligitur ex omnibus Scripturæ locis, in quibus aliquod indicium hujus censure, vel potestatis ad illam ferendam continetur; semper enim significatur solum propter graves culpas corrigendas esse hanc potestatem concessam, ut Matth. 18: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus et publi-*

canus. Nemo enim dicit esse aliquem rebellem Ecclesiæ propter solam venialem transgressionem, eo vel maxime, quod ibi erat sermo de correctione fraterna, et ordine ejus, qui ad coactionem per hanc censuram terminatur, si intercedat contumacia; illa autem correctio, ut Theologi docent, 2. 2, quæst. 33, non habet locum proprie, et in rigore loquendo, in peccatis tantum venialibus, quod etiam, ut ponderavit Augustinus, ex verbis Christi colligitur: *Si peccaverit in te frater tuus; et infra: Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum; perierat ergo graviter peccando, ut Augustinus infert.* Hinc Paulus, 1 ad Corint. 5, ubi cum quemdam excommunicaret, gravissimum crimen ejus in medium proposuit, et quippiam simile indicavit Petrus, Actor. 8, et Joannes, 1 Canonica, cap. 1. Secundo sumi potest argumentum ex testimoniis Pontificum et Sanctorum, quæ citavimus in superiori puncto; cum enim decent excommunicationem non esse ferendam nisi pro gravi crimine, non fundantur in aliquo jure seu prohibitione Ecclesiastica, sed in ipsa æquitate naturali, supposita institutione, et acerbitate talis pœnæ, et quia Christus non dedit hanc potestatem Ecclesiæ in destructionem, sed in ædificationem. Quæ rationes absolute procedunt de ipsa potestate secundum se, et respectu cujuscumque habentis illam.

5. *Ratione idem confirmatur.* — Unde concluditur tertio optima ratio naturalis, quia pœna debet esse proportionata culpæ; excommunicatio autem major est gravissima omnium, quæ sunt in Ecclesia, ut Augustinus dixit, lib. de Correction. et grat., c. 15, in c. Corripiantur, 24, quæst. 3; non est ergo proportionata culpæ veniali, sed infinite (ut ita dicam) excedens; ergo ex ipso jure divino et naturali non potest secundum justitiæ æquitatem talis pœna pro tali culpa ferri; ergo, absolute loquendo, non dedit Christus Ecclesiæ hanc potestatem. Et explicatur ratio in hunc modum, nam per excommunicationem eicitur quis quodammodo ab Ecclesia, ut sumitur ex multis juribus, 44, quæst. 3, præsertim in c. Omnis Christianus, et c. Nihil, cum aliis, quæ supra citavimus; nemo autem meretur ejici ab Ecclesia, qui non est dignus ejici a regno Dei, quod non est, nisi propter peccatum mortale. Et confirmatur a simili; nam quod est in republica temporali pœna mortis, id est in Ecclesiastica republica pœna excommunicationis; ideoque vocari solet *gladius Ecclesiasticus*, in cap. Inter hæc, 33,

quæst. 2, et multi Patres dicunt hanc pœnam habere in Ecclesia eum locum, quem in veteri lege habebat pœna mortis, ut videre licet apud Antherum Papam, epist. unica, et Tertullianum, in Apolog., cap. 39, et August., in Quæstionib. Deuteronomii, quæst. 2. Qui propterea in collatione tertiæ diei cum Donatistis, eam vocat *damnationem quam facit Episcopale judicium*. Sed reipublicæ temporali non est data potestas ad interficiendum hominem propter peccatum veniale, ut per se notum est; ergo neque Ecclesiæ ad ligandum hominem hac censura ob solam venialem culpam. Denique non oportet, ut tam graviter Ecclesia coerceat fideles a venialibus peccatis; nam, ut D. Thomas tradit, 1. 2, quæst. 86, art. 3, lex humana non intendit omnia vitia prohibere, aut punire, nec perfectos subditos facere; unde etiam in institutione sacramenti pœnitentiæ Christus noluit venialia peccata esse materiam necessariam illius judicii; et quamvis Ecclesia juste prohibeat, et puniat aliqua venialia peccata, præsertim quando necessarium est ad observationem aliorum graviorum præceptorum, semper tamen applicat pœnam seu medicinam accommodatam; excommunicatio autem major esset nimia coactio.

6. *Excommunicatio pro veniali culpa lata, est ipso jure nulla.* — Ex quo generali principio sequitur primo, excommunicationem latam pro leviori culpa, quæ mortalem gravitatem non attingat, esse non solum injustam, sed etiam ipso jure nullam, a quocumque feratur. Probat, ex dictis, quia fertur absque legitima potestate; actus autem moralis, qui procedit ab eo, qui potestatem non habet, nullus est. Idem probari potest ex omnibus, quæ de censura injusta et nulla tractavimus agentes de censuris in communi, disp. 4, ubi ostendimus, eam censuram, quæ evidenter est contra justitiam commutativam respectu ipsius rei, esse nullam; sed excommunicatio major lata propter solam venialem culpam est evidentissime contra justitiam commutativam respectu ejus, qui sic damnatur; ergo est ipso jure nulla. Præterea talis sententia continet intolerabilem errorem, non solum contra jus Ecclesiasticum, sed contra naturale et divinum; sicut esset intolerabilis error medici, qui præciperet brachium abscindi a corpore propter levem læsionem, seu ægritudinem. Item sententia judicis secularis condemnantis ad mortem aliquem propter venialem culpam intolerabilis esset, ac proind